

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Słowo wstępne	17
Rozdział I	
Ogólna charakterystyka finansów publicznych	19
1.1. Próba definicji (<i>E. Ruśkowski</i>)	19
1.2. Finanse publiczne a finanse niepubliczne (<i>E. Ruśkowski</i>)	20
1.3. Funkcje finansów publicznych (<i>C. Kosikowski</i>)	23
1.4. Ewolucja zakresu, struktury i znaczenia finansów publicznych (<i>E. Ruśkowski</i>)	24
1.4.1. Zakres finansów publicznych a ich znaczenie w polityce społecznej i gospodarczej	24
1.4.2. Ewolucja zakresu i struktury finansów publicznych	25
1.4.3. Ewolucja znaczenia finansów publicznych w krajach z gospodarką rynkową	27
1.4.4. Ewolucja znaczenia finansów publicznych w Polsce powojennej	29
Rozdział II	
Publiczna polityka finansowa	32
2.1. Istota i pojęcie polityki finansowej (<i>E. Ruśkowski</i>)	32
2.2. Cele i środki polityki finansowej	33
2.2.1. Wprowadzenie (<i>E. Ruśkowski</i>)	33
2.2.2. Normy prawnofinansowe jako uprzywilejowany instrument polityki finansowej w państwach demokratycznych (<i>C. Kosikowski</i>)	34
2.2.3. Akty prawnofinansowe jako instrumenty realizacji bieżącej polityki władzy publicznej (<i>C. Kosikowski</i>)	36
2.2.4. Plany finansowe jako instrumenty publicznej polityki finansowej (<i>A. Borodo</i>)	37

2.2.5. Orzeczenia sądowe jako instrumenty realizacji publicznej polityki finansowej (<i>E. Ruśkowski</i>)	40
2.2.6. Umowy cywilnoprawne ze szczególnym uwzględnieniem zamówień publicznych (<i>J. Stankiewicz</i>)	41
2.3. Kryteria oceny polityki finansowej (<i>E. Ruśkowski</i>)	43
2.4. Warunki prawidłowej polityki finansowej (<i>E. Ruśkowski</i>)	44
Rozdział III	
Prawo finansowe jako dział prawa	46
3.1. Geneza i pojęcie oraz ewolucja zakresu prawa finansowego (<i>C. Kosikowski, J. Matuszewski</i>)	46
3.2. Normy prawa finansowego i jego funkcje (<i>C. Kosikowski</i>)	58
3.3. Podmiotowość prawnofinansowa (<i>M. Kalinowski</i>)	72
3.4. Źródła prawa finansowego i problemy legislacji finansowej (<i>C. Kosikowski</i>)	75
3.5. Odpowiedzialność w prawie finansowym (<i>C. Kosikowski</i>)	82
3.6. Problem odrębności i autonomiczności prawa finansowego (<i>C. Kosikowski</i>)	87
3.7. Wykładnia i stosowanie prawa finansowego (<i>C. Kosikowski</i>)	89
Rozdział IV	
Międzynarodowe prawo finansowe (<i>J. Głuchowski</i>)	99
4.1. Pojęcie, geneza i zakres międzynarodowego prawa finansowego	99
4.2. Źródła międzynarodowego prawa finansowego	108
4.3. Wspólnotowe prawo finansowe a prawo polskie	112
4.3.1. Podstawy finansowego prawa Wspólnot Europejskich	112
4.3.2. Podstawowe regulacje unijnego prawa finansowego obowiązujące Polskę	114
Rozdział V	
Nauka finansów publicznych i prawa finansowego	127
5.1. Finanse publiczne jako przedmiot badań nauk finansowych (<i>E. Ruśkowski</i>)	127
5.2. Nauka finansów publicznych w Polsce (<i>H. Sochacka-Krysiak</i>)	130
5.2.1. Przedmiot i zakres finansów publicznych	130
5.2.2. Ocena dorobku w dziedzinie nauki finansów publicznych przed 1990 r. (główne problemy dyskusyjne)	133
5.2.3. Dorobek nauki finansów publicznych w III RP (główne problemy i spory)	136
5.3. Nauka prawa finansowego w Polsce (<i>E. Ruśkowski</i>)	138
5.3.1. Aspekty organizacyjne i kadrowe	138
5.3.2. Podstawowe problemy oceny i dalszego rozwoju nauki prawa finansowego	139
5.3.2.1. Wprowadzenie	139

5.3.2.2. Ocena dokonań nauki prawa finansowego w Polsce przed 1990 r.	139
5.3.2.3. Dorobek nauki prawa finansowego w III Rzeczypospolitej	141
5.3.2.4. <i>Quo vadit</i> nauka prawa finansowego?	145
5.4. Przegląd podstawowych teorii finansów publicznych (C. Kosikowski)	146

Rozdział VI

System administracji finansów publicznych	151
6.1. Pojęcie, geneza i ewolucja oraz główne problemy administracji finansów publicznych (C. Kosikowski, J. Matuszewski)	151
6.2. Funkcje i klasyfikacja administracji finansów publicznych (C. Kosikowski)	163
6.3. Zarządzanie finansami publicznymi (C. Kosikowski)	165
6.4. Administracja budżetowa i funduszy celowych (C. Kosikowski)	173
6.5. Administracja dochodów publicznych (C. Kosikowski)	177
6.6. Administracja celna i dewizowa (A. Drwiłło)	187
6.6.1. Zagadnienia ogólne administracji celnej	187
6.6.2. Struktura i kompetencje organów administracji celnej	189
6.6.3. Kompetencje organów administracji publicznej w sprawach dewizowych	192

Rozdział VII

System pieniężny, dewizowy i bankowy	196
7.1. System pieniężny (M. Zdebel)	196
7.1.1. Istota i funkcje pieniądza	196
7.1.2. Prawne aspekty pieniądza	199
7.2. Prawo walutowe (M. Zdebel)	200
7.2.1. Prawo ustroju pieniężnego	200
7.2.2. Prawo obiegu pieniężnego	201
7.3. Polski system pieniężny (M. Zdebel)	202
7.4. Międzynarodowy system pieniężny (M. Zdebel)	204
7.5. Europejski system pieniężny (M. Zdebel)	205
7.6. System dewizowy (E. Ruśkowski)	206
7.6.1. Pojęcie, funkcje, rodzaje, problemy	206
7.6.2. Modele prawa dewizowego oraz ich uwarunkowania	212
7.6.3. Prawo dewizowe w Polsce	214
7.6.3.1. Ewolucja systemu	214
7.6.3.2. Geneza i źródła obowiązującego prawa dewizowego ...	216
7.6.3.3. Podstawowe pojęcia i ogólne zasady obowiązującego prawa dewizowego	218
7.6.3.4. Ograniczenia dewizowe	222
7.6.3.5. Obowiązki dewizowe	224
7.6.3.6. Działalność kantorowa	225

7.6.4. Wprowadzenie wspólnej waluty euro a polskie prawo dewizowe	226
7.7. System bankowy	229
7.7.1. Pojęcie, funkcje, rodzaje i problemy systemu bankowego (C. Kosikowski)	229
7.7.2. Modele prawa bankowego oraz ich ewolucja (C. Kosikowski)	230
7.7.3. NBP jako centralny bank państwa (C. Kosikowski)	237
7.8. System bankowy oraz parabankowy w Polsce (M. Zdebel)	248
7.9. Nadzór bankowy w Polsce (C. Kosikowski)	251

Rozdział VIII

Zasady i problemy ogólne finansów publicznych (C. Kosikowski)	260
8.1. Zasady ogólne finansów publicznych w nauce finansów publicznych i prawa finansowego	260
8.2. Obowiązujące regulacje zagadnień ogólnych polskich finansów publicznych	264
8.2.1. Pojęcie i zakres finansów publicznych w ustawodawstwie polskim	264
8.2.2. Normatywne zasady ogólne polskich finansów publicznych	269
8.2.3. Formy organizacyjne publicznej gospodarki finansowej	270
8.2.4. Deficyt budżetowy i dług publiczny	280

Rozdział IX

System budżetowy w państwie	294
9.1. Podstawowe pojęcia i klasyfikacje	294
9.1.1. Geneza i ewolucja instytucji budżetu. Problem debudżetyzacji (J. Stankiewicz)	294
9.1.1.1. Geneza i ewolucja instytucji budżetu	294
9.1.1.2. Problem debudżetyzacji	301
9.1.2. Zasady budżetowe (E. Ruśkowski)	305
9.1.2.1. Wprowadzenie	305
9.1.2.2. Zasada powszechności	309
9.1.2.3. Zasada jedności	310
9.1.2.4. Zasada niefunduszowania	311
9.1.2.5. Zasada szczegółowości	312
9.1.2.6. Zasada równowagi	313
9.1.2.7. Zasada jawności	315
9.1.2.8. Zasada przejrzystości	316
9.1.3. System budżetowy i prawo budżetowe oraz ich struktura (E. Ruśkowski)	316
9.2. System budżetowy państwa	318
9.2.1. Pojęcie i charakter prawny budżetu państwa (T. Augustyniak-Góma)	318
9.2.1.1. Pojęcie budżetu państwa	318
9.2.1.2. Charakter prawny budżetu państwa	321
9.2.2. Konstytucyjne regulacje dotyczące budżetu państwa (C. Kosikowski)	323

9.2.3. Klasyfikacja dochodów i wydatków budżetu państwa (<i>J. Stankiewicz</i>)	328
9.2.4. Istota i zasady procedury w budżecie państwa (<i>J. Stankiewicz</i>)	331
9.3. System budżetowy jednostek samorządu terytorialnego (JST)	348
9.3.1. Podstawowe pojęcia, problemy i klasyfikacje (<i>E. Ruśkowski</i>)	348
9.3.1.1. System budżetowy JST a pojęcia pokrewne	348
9.3.1.2. Finanse JST a decentralizacja finansów publicznych	349
9.3.2. Ewolucja systemu budżetowego i prawa budżetowego samorządu terytorialnego w Polsce (<i>E. Ruśkowski</i>)	354
9.3.2.1. Próba periodyzacji	354
9.3.2.2. Ewolucja finansów JST i próba ich reformy po 1 stycznia 1999 r.	355
9.3.3. Podstawy prawne gospodarki budżetowej samorządu terytorialnego z uwzględnieniem perspektywy akcesji Polski do Unii Europejskiej (<i>E. Ruśkowski</i>)	363
9.3.3.1. Ponadustawowe źródła prawa	363
9.3.3.2. Ustawowe źródła prawa	366
9.3.3.3. Pozostałe źródła prawa	369
9.3.3.4. Wpływ perspektywy akcesji Polski do Unii Europejskiej na źródła prawa budżetowego i finansowego JST	371
9.3.4. Legalna definicja budżetu JST i jego prawny charakter (<i>A. Borodo</i>)	372
9.3.5. Struktura zewnętrzna i wewnętrzna budżetów samorządowych (<i>E. Ruśkowski</i>)	377
9.3.5.1. Struktura wewnętrzna budżetu a zasady budżetowe	377
9.3.5.2. Formy organizacyjnoprawne samorządowej gospodarki budżetowej a zasada powszechności (zupełności) budżetu samorządowego	378
9.3.5.3. Zasady jawności i przejrzystości w budżetach samorządowych	380
9.3.5.4. Zasada niefunduszowania w budżetach samorządowych	383
9.3.5.5. Zasada równowagi budżetowej a budżety samorządowe	384
9.3.5.6. Pozostałe zasady dotyczące treści i formy budżetów samorządowych	387
9.3.6. Zasady opracowywania, uchwalania i wykonania budżetów JST (<i>E. Ruśkowski</i>)	388
9.3.6.1. Opracowanie projektu budżetu samorządowego	388
9.3.6.2. Uchwalanie budżetu samorządowego	389
9.3.6.3. Zasady wykonywania budżetów samorządowych	390
9.3.7. Specyfika funkcjonowania i finansowania budżetów regionalnych (<i>J. Salachna</i>)	395

Rozdział X

System funduszy celowych i niektórych innych jednostek sektora finansów publicznych (<i>C. Kosikowski, K. Sawicka, J. Stankiewicz</i>)	405
---	-----

10.1. Fundusze celowe	405
10.1.1. Pojęcie, przyczyny tworzenia, zalety i wady (<i>C. Kosikowski</i>)	405
10.1.2. Klasyfikacja funduszy celowych (<i>C. Kosikowski</i>)	410
10.1.3. Fundusze celowe objęte ustawą o finansach publicznych (<i>J. Stankiewicz</i>)	414
10.1.3.1. Państwowe fundusze celowe	414
10.1.3.2. Samorządowe fundusze celowe	426
10.1.4. Fundusze celowe nieobjęte ustawą o finansach publicznych (<i>C. Kosikowski</i>)	427
10.2. Gospodarka finansowa niektórych jednostek sektora finansów publicznych (<i>K. Sawicka</i>)	429
10.2.1. Pojęcie, funkcje i klasyfikacja jednostek sektora finansów publicznych	429
10.2.2. Jednostki działające w sferze nauki, edukacji i kultury	432
10.2.2.1. Polska Akademia Nauk i jej jednostki	432
10.2.2.2. Jednostki badawczo-rozwojowe	435
10.2.2.3. Publiczne szkoły wyższe	437
10.2.2.4. Instytucje kultury	441
10.2.3. Jednostki działające w sferze ochrony zdrowia	444
10.2.4. Agencje rządowe i fundacje prawa publicznego	448

Rozdział XI

System dochodów publicznych	457
11.1. Geneza dochodów publicznych (<i>J. Głuchowski, J. Matuszewski</i>)	457
11.2. Pojęcie, funkcje, rodzaje dochodów publicznych (<i>C. Kosikowski</i>)	463
11.3. Zagadnienia ogólne podatków (<i>J. Głuchowski</i>)	470
11.3.1. Pojęcie podatku	470
11.3.2. System podatkowy oraz rodzaje podatków	471
11.3.3. Zasady podatkowe	474
11.3.4. Funkcje podatków	476
11.3.5. Reakcje na podatki	480
11.4. Zagadnienia prawne podatków (<i>W. Nykiel</i>)	483
11.4.1. Konstrukcja prawna podatku	483
11.4.2. Prawo podatkowe (charakterystyka ogólna)	490
11.5. Zobowiązania podatkowe	493
11.5.1. Pojęcie zobowiązania podatkowego (<i>H. Dzwonkowski</i>)	493
11.5.2. Powstawanie i metody wymiaru zobowiązań podatkowych (<i>H. Dzwonkowski</i>)	496
11.5.3. Wygasanie zobowiązań podatkowych (<i>S. Presnarowicz</i>)	501
11.5.3.1. Zagadnienia ogólne	501
11.5.3.2. Zapłata podatku	502
11.5.3.3. Potrącenia podatku	502
11.5.3.4. Przeniesienie własności rzeczy lub praw majątkowych	503
11.5.3.5. Zaniechanie poboru podatku	504

11.5.3.6. Umarzanie zaległości podatkowych	505
11.5.3.7. Przedawnienie	506
11.5.4. Odpowiedzialność podatkowa (<i>A. Huchla</i>)	508
11.5.4.1. Charakterystyka ogólna	508
11.5.4.2. Odpowiedzialność podatnika	510
11.5.4.3. Odpowiedzialność płatnika	511
11.5.4.4. Odpowiedzialność inkasenta	513
11.5.4.5. Następcy prawni i ich odpowiedzialność	514
11.5.4.6. Osoby trzecie i ich odpowiedzialność	517
11.6. Podatki przychodowe (<i>H. Litwińczuk</i>)	519
11.6.1. Charakterystyka ogólna i typy podatków przychodowych	519
11.6.2. Klasyfikacja podatków obrotowych	520
11.6.3. Konstrukcja i funkcjonowanie wspólnego podatku od wartości dodanej w Unii Europejskiej	525
11.6.4. Podatek od towarów i usług	529
11.6.5. Podatek od czynności cywilnoprawnych	535
11.6.6. Podatek od gier	538
11.7. Podatki konsumpcyjne (<i>C. Kosikowski</i>)	539
11.7.1. Charakterystyka ogólna	539
11.7.2. Akcyzy	540
11.7.3. Podatek akcyzowy w Polsce	542
11.8. Podatki dochodowe	547
11.8.1. Charakterystyka ogólna i typy podatków dochodowych (<i>J. Małecki</i>)	547
11.8.2. Podatek dochodowy od osób fizycznych (<i>W. Nykiel, J. Serwacki</i>)	552
11.8.3. Podatek zryczałtowany (<i>A. Huchla</i>)	561
11.8.4. Podatek dochodowy od osób prawnych (<i>A. Huchla</i>)	565
11.9. Podatki przychodowo-dochodowe (<i>L. Etel</i>)	577
11.9.1. Charakterystyka ogólna	577
11.9.2. Podatek rolny	580
11.9.3. Podatek leśny	584
11.10. Podatki majątkowe	587
11.10.1. Charakterystyka ogólna (<i>L. Etel</i>)	587
11.10.2. Podatek od nieruchomości (<i>L. Etel</i>)	589
11.10.3. Podatek od środków transportowych (<i>L. Etel</i>)	595
11.10.4. Podatek od posiadania psów (<i>L. Etel</i>)	597
11.10.5. Podatek od spadków i darowizn (<i>Z. Ofiarski</i>)	599
11.11. System dochodów niepodatkowych (<i>A. Drwiłło</i>)	607
11.11.1. Pojęcie i klasyfikacja	607
11.11.2. Cła i należności celne	609
11.11.2.1. Pojęcie cła	609
11.11.2.2. Klasyfikacje ciał	611
11.11.3. Inne rodzaje dochodów niepodatkowych	619
11.11.3.1. Wpłaty z zysku Narodowego Banku Polskiego	619

11.11.3.2. Pozostałe dochody niepodatkowe	620
11.11.4. Opłaty jako dochody niepodatkowe	621
11.11.5. Niepodatkowe dochody samorządu terytorialnego	625
11.12. Samowymiar i postępowanie podatkowe (<i>H. Dzwonkowski</i>)	631
11.13. Postępowanie egzekucyjne świadczeń daninowych (<i>S. Presnarowicz</i>)	650
11.14. Sądowa kontrola orzeczeń w sprawach danin publicznych (<i>J. Małecki</i>)	655

Rozdział XII

System wydatków publicznych	663
12.1. Istota, zakres i rodzaje wydatków publicznych (<i>E. Ruśkowski</i>)	663
12.1.1. Istota i zakres wydatków publicznych	663
12.1.2. Rodzaje wydatków publicznych	665
12.2. Zjawisko stałego wzrostu wydatków publicznych (<i>K. Piotrowska-Marczak</i>)	667
12.3. Formy prawne i zasady dokonywania wydatków publicznych (<i>C. Kosikowski</i>)	673
12.3.1. Formy prawne wydatków publicznych	673
12.3.2. Zasady dokonywania wydatków publicznych w świetle ustawy o finansach publicznych	675
12.4. Struktura wydatków publicznych w Polsce (<i>E. Ruśkowski</i>)	676
12.5. Zagadnienia racjonalizacji wydatków publicznych (<i>J. Stankiewicz</i>)	679
12.5.1. Uwagi ogólne	679
12.5.2. Racjonalizacja wyborów programów	682
12.5.3. Racjonalizacja kosztów	685
12.5.3.1. Wprowadzenie	685
12.5.3.2. Geneza zamówień publicznych	686
12.5.3.3. Ustawa o zamówieniach publicznych z 1994 r.	689

Rozdział XIII

System finansowy ubezpieczeń społecznych (<i>Z. Ofiarski</i>)	696
13.1. Pojęcie, organizacja i zasady finansowania ubezpieczeń społecznych	696
13.2. Geneza, ewolucja i problemy systemu finansowania ubezpieczeń społecznych	706
13.3. Przychody systemu finansowego ubezpieczeń społecznych	709
13.4. Wydatki systemu finansowego ubezpieczeń społecznych	715
13.5. Powiązania systemu finansowego ubezpieczeń społecznych z systemem budżetowym państwa	720

Rozdział XIV

System rachunkowości i sprawozdawczości publicznej oraz kontrola finansów publicznych	725
14.1. Rachunkowość finansowa (<i>H. Litwińczuk</i>)	725
14.1.1. Zakres rachunkowości	725
14.1.2. Zasady rachunkowości	728

14.1.3. Jednostki zobowiązane do prowadzenia rachunkowości	730
14.1.4. Sporządzanie, badanie, zatwierdzanie i ogłaszanie sprawozdań finansowych	731
14.2. Kontrola finansowa	734
14.2.1. Pojęcia, klasyfikacje, zasady (<i>E. Ruśkowski</i>)	734
14.2.1.1. Pojęcia kontroli finansowej i kontroli finansów publicznych	734
14.2.1.2. Klasyfikacje kontroli finansowej	736
14.2.1.3. Zasady kontroli finansowej	738
14.2.2. Kontrola finansowa Najwyższej Izby Kontroli (<i>A. Pomorska</i>)	739
14.2.2.1. Pozycja ustrojowa i organizacja Najwyższej Izby Kontroli	739
14.2.2.2. Zakres podmiotowy i kryteria kontroli Najwyższej Izby Kontroli	742
14.2.2.3. Zasady postępowania kontrolnego Najwyższej Izby Kontroli	744
14.2.2.4. Kontrola wykonania budżetu państwa	748
14.2.3. Kontrola gospodarki budżetowej jednostek samorządu terytorialnego. Regionalne izby obrachunkowe (<i>J. Salachna</i>)	750
14.2.3.1. Wprowadzenie	750
14.2.3.2. Funkcja kontrolna regionalnych izb obrachunkowych	751
14.2.3.3. Kompetencje regionalnej izby obrachunkowej jako organu nadzoru nad działalnością JST	755
14.2.3.4. Funkcja opiniodawcza RIO	757
14.2.3.5. Działalność informacyjno-szkoleniowa RIO	759
14.2.4. Kontrola skarbową (<i>J. Kulicki</i>)	760
14.2.5. Kontrola podatkowa (<i>S. Presnarowicz</i>)	772
14.2.5.1. Charakterystyka ogólna	772
14.2.5.2. Wszczęcie i przebieg kontroli podatkowej	773
14.2.5.3. Uprawnienia kontrolujących	774
14.2.5.4. Obowiązki kontrolowanych	776
14.2.5.5. Dokumentowanie przebiegu kontroli	776
14.2.6. Kontrola celna i dewizowa (<i>G. Liszewski</i>)	777
14.2.7. Inne ważne rodzaje kontroli finansów publicznych (<i>E. Ruśkowski</i>)	783
14.2.7.1. Wprowadzenie	783
14.2.7.2. Kontrola finansów publicznych wykonywana przez głównych księgowych (skarbników)	784
14.2.7.3. Audyt wewnętrzny	785
Rozdział XV	
Dyscyplina finansów publicznych oraz odpowiedzialność za jej naruszenie	788
15.1. Istota dyscypliny finansów publicznych i odpowiedzialności za jej naruszenie (<i>C. Kosikowski</i>)	788
15.2. Katalog czynów stanowiących naruszenie dyscypliny finansów publicznych (<i>J. Salachna</i>)	791

15.3. Podmioty odpowiedzialne za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (<i>C. Kosikowski</i>)	798
15.4. Zasady odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (<i>C. Kosikowski</i>)	805
15.5. Kary za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (<i>J. Salachna</i>) . . .	811
15.6. Podmioty zawiadamiające o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych oraz organy orzekające w sprawach dyscypliny finansów publicznych (<i>J. Salachna</i>)	813
15.7. Postępowanie w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych (<i>J. Salachna</i>)	816
Skorowidz rzeczowy	819